DOI: https://doi.org/10.59295/DIA.2024.2.05
CZU: 821.135.1-1.09
Orcid ID: 0000-0002-4556-7647

CEZAR BALTAG: CRIPTĂRI, SIMBOLURI, DIVAGAȚII ÎN CONTEXTUL REGIMULUI CEAUȘIST

Rodica GOTCA

Doctor în filologie, cercetător științific, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău.

Domenii de preocupare: teorie, istorie și critică literară; literatură digitală ergodică, TIC, ergocritică.

Lucrări publicate: *Ergocritica*. În: Aliona Grati, Elisaveta Iovu, Oxana Popa, Diana Dementieva, Rodica Gotca. *Opera literară ca dialog și relație. Noi modele critice: Dialogica, Imagologia, Sociocritica, Critica orientată spre cititor, Ergocritica*. Chișinău: Știința, 2021, 492 p.; *Ergocritica. Un (eventual) instrument ergodic de interpretare a literaturii*. (cu Aliona Grati) În: *COGITO. Revista de cercetare multidisciplinară*, vol. XIV, nr. 4/2022, București, ISSN: 2068-6706; carte de poezii *Frontiere desenate în aer cu pumnul*, Eikon, 2019.

Cezar Baltag: criptări, simboluri, divagații în contextul regimului ceaușist

Rezumat. În acest articol este prezentată legătura dintre poezia generației șaizeciste și regimul ceaușist, în mod special, opera lui Cezar Baltag și influențele cenzurii regimului politic asupra modului în care poetul și-a structurat discursul, cum și-a definit vocea în cadrul estetismului fabricat al acelei perioade (în care el a debutat), cum a rezistat individual. Pentru literatura română, regimul comunist s-a dovedit a fi nu doar un factor limitativ, ci și un catalizator al unei serii de experimente literare, practicate de scriitorii care au ținut să evite scriitura propagandistă, astfel creând un nou tip de poezie, încifrată în formulările admisibile. Ca să nu fie condamnat la tăcere, și Cezar Baltag a făcut concesii regimului, astfel primele sale cărți: *Comuna de aur* (1960) și *Vis planetar* (1964) reprezintă un tribut scump, pe care el îl recunoaște mai apoi.

Însă ceea ce îl face pe scriitor valoros este faptul că și-a păstrat identitatea culturală și artistică datorită unei formule poetice adaptate – un ermetism salvator, ce îmbină elemente ludice, care apar în *Madona din dud*, *Răsfrângeri*, *Chemarea numelui*, concepte din științele ezoterice, din mitologie, basm și folclor. Ermetismul său și metafizica abordată în textele sale s-au dovedit a fi salvatoare pentru spiritul poetului, iar temele centrale din lirica lui Baltag au o puternică nuanțare individuală, a personalității poetului. Ceea ce îl prezintă ca pe un scriitor extrem de important, atât pentru lirica acelei perioade, cât și pentru cea contemporană.

Cuvinte-cheie: Cezar Baltag, regim ceaușist, realism comunist, rezistență literară, ermetism.

Cezar Baltag: encryptions, symbols, digressions in the context of the Ceausist regime

Abstract. This article presents the connection between the poetry of the sixties generation and the Ceausius regime, in particular, the work of Cezar Baltag and the influences of the censorship of the political regime on the way in which the poet structured his speech, how he defined his voice within the fabricated aestheticism of that periods (in which he debuted), how he endured individually. For Romanian literature, the communist regime proved to be not only a limiting factor, but also a catalyst for a series of literary experiments, practiced by writers who tried to avoid propagandist writing, thus creating a new type of poetry, included in the admissible formulations. In order not to be condemned to silence, Cezar Baltag also made concessions to the regime, thus his first books: *The Golden Commune* (1960) and *Planetary Dream* (1964) represent an expensive tribute, which he later acknowledged.

But what makes the writer valuable is the fact that he has preserved his cultural and artistic identity thanks to an adapted poetic formula – a saving hermeticism, which combines playful elements, which appear in *Madonna of Mulberry*, *Defeats*, *Calling the Name*, concepts from the esoteric sciences, from mythology, fairy tale and folklore. His hermeticism and the metaphysics addressed in his texts proved to be saviors for the poet's spirit, and the central themes in Baltag's lyrics have a strong individual nuance, of the poet's personality. Which presents him as an extremely important writer, both for the lyric of that period and for the contemporary one.

Keywords: Cezar Baltag, Ceausist regime, communist realism, literary resistance, hermetism.

Poezia a fost adesea strâns legată de politică, atât prin expresie, cât și prin angajamentul social. Iar pe lângă traumele marilor iubiri și deznădejdi, aceasta a reflectat și traumele politice, sechelele regimurilor care au marcat biografia, respectiv și bibliografia, unor mari scriitori. Aceștia, sensibilizați prin interese personale ori obligați prin șantaj, au ajuns a fi „recrutați" activ (unii chiar agresiv) în rândurile „admiratorilor" unui regim politic.

Nu este un secret că literatura română a fost martora și victima unei astfel de strategii, în cadrul regimului ceaușist. Totuși, această „recrutare" a cunoscut și o „rezistență literară", care s-a manifestat, după cum afirmă A. Marino, atunci când „scriitorii și publiciștii literari de orice categorie (...) au refuzat direct sau indirect, tacit sau declarat, să scrie în favoarea sistemului totalitar comunist, (...) s-au opus, într-o formă sau alta, transformării literaturii într-un instrument de propagandă, (...) au protestat și rezistat, într-o măsură sau alta, indicațiilor, normativelor, cenzurii, dispozițiilor administrative și legale, care au subjugat și umilit literatura română timp de peste patru decenii" [1, p. 21].

Din păcate, literatura română nu a prezentat o forță de rezistență echivalentă celei propagandiste, căci din frica de a plăti cu viața pentru idealul național și etic, o bună parte din scriitorii români au acționat discret și separat, poate prea mult, încât să nu se simtă această opoziție: „rezistența culturală în România comunistă n-a cunoscut o formă organizată, n-a existat, așadar, un proiect colectiv și nici, prin urmare, acțiuni de grup" [2, p. 9]. Faptul dat a determinat posteritatea să-i acuze pe acești scriitori de „pasivitate, versatilitate și cinism profesional" și li s-au atribuit etichete precum cele de: „mărunți demoni", „cei mai proști maeștri (…) în ceea ce privește atitudinea civică" [3, p. 97] – calități care se vor transmite „genetic", care vor fi excelate de cei ce vin după. Nicolae Breban apreciază această perioadă ca pe una în care „am putut supraviețui literar doar într-o schizofrenie a gândirii zilnice" [3, p. 152], „am făcut compromisuri" [3, p. 159] și în contextul căreia „trebuie amintit și spiritul de *confuzie* – ca unul dintre sentimentele adânci ale ființei noastre, nu numai de azi: incapacitatea de a privi realitatea în față, *cu orice risc*, spaima de conflict, *de orice* conflict; incapacitatea de radicalizare politică sau culturală chiar de ar fi doar pentru un deceniu sau pentru o oră" [3, p. 233].

Totuși, aceste stări inoculate generației șaizeciste au fost catalizatorii unui fenomen literar deosebit: sub presiunea ideologică și la o cenzură aprigă s-au creat alte condiții de scriere, iar poezia a devenit rezultatul unui experiment mult mai intens, la care era pusă imaginația scriitorilor acelei perioade, experiment pe care astăzi nu l-am putea realiza, chiar dacă ne-am închipui că suntem în circumstanțele ceaușismului de atunci. Rezultatul acestei conjuncturi de circumstanțe nefavorabile este apreciat de B. Crețu ca fiind o „intensificare a specificului" poeziei, care „se plasează într-o virtuozitate echivocă din punct de vedere semantic și mai ales ideologic, imposibil de controlat până la capăt, își creează teritorii alternative, perfect străine cotidianului care este desenat partinic". Deci, din instinctul de autoapărare, scriitorii acelei perioade își dezvoltă mult mai acut spiritul creator și încifrează mult mai adânc în tropi și simboluri mesajul poetic. Accentul se pune pe metafizic, pe abstract și pe orice altceva distinct de ideologia promovată de partid. Experimentul pe care-l fac șaizeciștii, „uniți de aceeași fervoare de a fi poeți", nu doar că le păstrează viața, ci și are un succes nemaipomenit, deoarece ei oferă libertatea specifică poeziei și cititorului de poezie, în schimbul zombianismului politic. Textele pe care le scriu sunt de o lejeritate, practic imposibilă atunci, se detașează substanțial de realismul socialist, cu care era îmbibată orice lucrare apărută cu acordul cenzurii, și scriu într-o formulă abstractă „o poezie reflexivă, cu inflexiuni obscurantiste, metafizice". Astfel, se simte trecerea la o nouă treaptă, la o nouă manieră, la o nouă *poietică* a literaturii române: „aceea a celei de a doua modernități, când modelul interbelic este nu numai recuperat, ci fetișizat" [4, p. 7].

Anume acest experiment s-a dovedit a fi salvator pentru o bună parte a poeților români. Această nouă *poietică* le-a permis unora să

rămână curați (pe cât se putea pe atunci) estetic și moral, inediți, artistici, originali, și să poată codifica în texte acceptate de conducere, propria viziune asupra lumii, să evite deschis ori să abordeze discret teme politice păstrându-și identitatea culturală. De aceea, astfel de nume precum: Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Paul Goma, Cezar Baltag și alții rămân în afara timpului și nu se devalorizează odată cu căderea regimului politic, alimentându-și valoarea estetică și etică din ceea ce au criptat în divagațiile textelor din perioada de maximă cenzură.

Chiar dacă volumele anilor '60 par a fi dedicate în totalitate comunismului, realismului socialist și ideologiei partinice, este necesar să înțelegem că acestea au voalat un alt tip de poezie, pe care putem să o extragem din mulțimea de straturi cu care a fost ascunsă de privirea ascuțită, dar superficială a cenzurii. Omogenizarea literaturii, voită de partid, a avut un efect invers asupra scriitorilor români din acea perioadă, căci „Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ion Gheorghe, Ion Alexandru, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Petre Stoica, Adrian Păunescu (în primele lui volume, înainte de a se oficializa) nu au formule poetice convergente", ei sunt izolați de teama de a nu fi suspectați de complot și astfel găsesc calea proprie către vocea și estetismul șaizecismului [4, p. 7].

Articolul dat își propune să prezinte calea pe care o parcurge poezia lui Cezar Baltag, ca un exemplu al fenomenului menționat mai sus, nu ca să descopere apartenența lui politică ori motivele personale ale scriitorului de a publica în perioada comunistă, ci modul în care el și-a structurat discursul poetic, cum și-a definit vocea în cadrul estetismului fabricat al acelei perioade (în care el a debutat), cum a rezistat individual, căci „fiecare scriitor încerca să păcălească ideologia, cât se putea, cenzura, cât era posibil, sau pe sine, dacă nu exista altă soluție, într-o ecuație pur personală care excludea solidaritatea" [5, p. 117].

Deși dispersați, filați și amenințați, despre poeții șaizeciști trebuie să vorbim și în contextul generației, căci lor le-a reușit să se solidarizeze tacit, într-o atitudine și într-un stil pe care l-au adaptat pentru a se opune regimului politic, astfel că poezia lui Cezar Baltag poartă amprenta acestei solidarizări, chiar continuități, pentru că „el a continuat cumva ceea ce Labiș începuse: o desprindere a poeziei din clișeul realismului socialist, chiar cu prețul unei angajări ideologice, fie și formale, a primelor cărți, pentru a-și descoperi tonul propriu în urma unor căutări febrile" [4, p. 5].

Vocea proprie a lui C. Baltag se descoperă anume parcurgând acest traseu al generației sale, încercând să conceapă ceea ce s-a întâmplat înaintea sa, să accepte prezentul și să fie vizionară în raport cu perspectivele trasate de viitor. Marcată de comunism și „debutând în plin mandarinat al realismului socialist, generația din care a făcut parte Cezar Baltag s-a deschis, ulterior, spectaculos către creația autentică și către universalitate", fapt ce l-a determinat pe poet să-și identifice propriul traseu și să se diferențieze net de congenerii săi [6]. Ceea ce s-a și întâmplat ulterior, pentru că stilul său se singularizează: „scrie relativ puțin, concentrat, potrivind bine curgerea versului și bătaia rimei, evită poemul despletit, galopant, din convingerea că poezia trebuie să exprime, cu solemnitatea marilor ritualuri, o idee", iar volumele ce apar după debut „cultivă prea puțin *pozele* generației" din care acesta face parte [7]. Identitatea vocii poetului „a început să caute un alt drum de-abia odată cu volumul al treilea, *Răsfrângeri* (1966), iar acest drum a fost ușor diferit de cel al majorității colegilor șaizeciști", afirmă Răzvan Voncu [6].

Stilul literar singular este determinat, în viziunea lui Mircea V. Ciobanu, nu doar de „parcursul liric sinusoidal, exponențial pentru această generație neomodernistă (incluzând, deci, și recuperarea modernismului interbelic), absolut distinctă în peisajul literar românesc (Baltag a debutat în același an, 1960, împreună cu Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei, fiind cel mai tânăr dintre ei)", ci și de faptul că Cezar Baltag a avut o soartă la fel de sinusoidală, precum cea a generației sale, pe alocuri chiar și mai periculoasă în curbe, deoarece mediul de atunci se uita nu chiar bine la fiul preotului basarabean, care s-a refugiat în Regat [7].

Chiar în primul său an de viață, poetul este martorul cedării Basarabiei și refugierii familiei sale în Oltenia. „Provenit din patriarhalitatea basarabeană – tatăl, Porfirie, era preot – și dezrădăcinat, urmărit de un dosar politic prost, care-l va costa trei ani de șomaj după terminarea facultății, Baltag a trecut simultan printr-o ciocnire cu ideologia dominantă și un șoc al modernizării forțate, la care regimul comunist a supus societatea românească, la începutul anilor șaizeci. Traseul său literar a început cu concesii făcute realismului socialist, care se văd bine în primele două plachete, în care a plătit ideologiei un tribut mai însemnat decât colegul său Nichita Stănescu, de pildă" [6].

Evident că și ceilalți scriitori șaizeciști și unii membri ai Cenaclului Oniric au făcut concesii regimului comunist, dar se califică în literatura disidentă, fățiș opusă regimului ori oficial „cuminte", dar sub ochiul neobosit al partidului, care cerea supunere totală ori parțială. O bună parte dintre poeții disidenți, au recunoscut cu pudoare că, într-o perioadă a carierei lor, au „dansat cum li s-a cântat", au scris cu maximă precauție și frică, au încercat să supraviețuiască moral și fizic, au făcut compromisuri, „dar, probabil, pentru prima oară, am instituit principiul compromisului parțial: pentru că *ei* au puterea, ne-am spus, vom scrie, la nevoie, în ziarele *lor* politice, dar în opera noastră vom rămâne curați, vom sluji doar arta pură, curată" [3, p. 159]. Sechelele care i-au rămas lui Cezar Baltag în urma regimului ceaușist l-au făcut să renunțe tacit la primele sale cărți: *Comuna de aur* (1960), care i-a marcat debutul, și *Vis planetar* (1964), „mai târziu, în retrospective de autor și în antologiile apărute în traducere, s-a distanțat el însuși de aceste două volume, din care a reținut numai câteva poezii" [6]. Repudierea începuturilor și concesiilor salvatoare este menționată și de Bogdan Crețu, în studiul introductiv al volumului „Cezar Baltag. Scrieri. Poezie. Eseistică", ediție îngrijită de Mihai Papuc, apărută în 2023, la Editura Știința, menționând că poetul se dezicea de din ce în ce mai multe texte publicate în primele volume (care sunt „complezente, prudente, adună textele care nu deranjează") [4, p. 8], atunci când se coagula o antologie, iar volumul său de debut îl califica drept „prețul nemilos și pe care n-am încetat să-l regret niciodată, pe care a trebuit să-l plătesc, ca să-mi pot face auzită «vocea», într-o «lume» în care «păcatele» de felul celor amintite te meneau, din start, excluderii, anonimatului sau dispariției de pe scena literară" [4, p. 8].

Pentru a nu se condamna la tăcere, poetul a fost nevoit să îmbrace benevol cătușele cenzurii ceaușiste, iar debutul în aceste circumstanțe l-a determinat să păstreze și în publicațiile ulterioare ermetismul, încifrarea și criptarea sensurilor, fapt observat și de Al. Piru, care îl încadrează pe Cezar Baltag într-un „stil tot mai oracular", menționând gradul înalt de codificare a mesajului textelor sale, în care „și-a încifrat sensurile", pentru a se ascunde de cenzură într-o lume a lirului său, care a devenit „greu traductibil, chiar dacă ascunzând realmente un sens" [8, p. 63].

Ermetismul său este văzut, de Alexandru Mușina, ca o modalitate de exprimare și conservare a identității naționale, acesta, în lucrarea sa de licență, afirmă că „Baltag e ultimul cavaler al unei rase de poeți ce par a nu trăi decât sentimente absolute într-o lume pe care și-o construiesc singuri". Astfel, poezia sa „cultivă emblematicul, sintaxa strânsă, un lexic special, claritatea tonurilor" și „sugerează un câmp gol, ars de soare", iar „exilul în zonele cele mai înalte ale gândului, înghețul ființei alternează cu explozia vitalistă", fiind așadar una în profunzime ermetică, prin care „Cezar Baltag trăiește fascinația balcanicului, nu a celui turc, ci gitan" [9].

Ermetismul de tip barbian este personalizat de Baltag prin elemente ludice, care apar în *Madona din dud*, însoțite de un „joc de ritmuri și rime cu formule din folclorul copiilor sau procedee magice, termeni de astrologie și diverse arte divinatorii" [8, p. 63]. Ludicul a fost o experiență pe care Cezar Baltag a trăit-o altfel decât ceilalți poeți; Răzvan Voncu menționează că „a fost un cu totul alt ludic decât cel „hâtru", al lui Marin Sorescu, sau de bâlci lexical, al lui Leonid Dimov. Un exemplu ar fi „euforia ludică" din următoarele versuri:

De-atâta boală suavă
îi coc țâțele otravă
și acum dansează goală
cu părul pe pardoseală
pentru Colopatiron,
înger din Nuctemeron,
Azeuph, Zeffer, Alphun
Plogabitus, Mascarun (*Madona din dud*) [6]. Astfel, vedem că Cezar Baltag a putut să uimească și prin jocul de cuvinte și semnificații.

După cum putem observa și din versurile de mai sus, pe lângă ludic, o altă preocupare uimitoare a poetului a fost cea de a fi inițiat în semnificația unor concepte din științele ezoterice (arcanele inițiatice din *Arcane de iarbă*, *Tarot* – o denumire grăitoare) [9] sau din mitologie: „Ghilgameș, mitologia greacă și biblică, presocraticii". În lirica lui Cezar Baltag atestăm prezența unor nume mitice precum: Astarteea, Apollo, Demeter, Acteon, Euridice, Absalom etc., care poartă o semnificație puternică, nu doar un efect sonor. Al. Mușina presupune că ermetismul de tip barbian, atribuit lui Cezar Baltag, nu este o privire spre un izvor de inspirație, ci nu mai mult „decât o adăpare la aceleași izvoare originare: presocraticii, geometria greacă". Alături de Nichita Stănescu, Cezar Baltag abordează în poeziile sale motive literare precum curgerea, trecerea timpului, fluiditatea formelor, a permanentei treceri a unei forme în altă formă. Acestea pot fi identificate în versurile:

Cel ce nu e, a venit
Cel ce e, s-a risipit,
Eu însămânțez în lucruri
Sufletul lui Heraclit [9].

Elementele mitice, atestate în lirica sa, își datorează prezența și datorită la întâlnirea cu Mircea Eliade, care l-a fascinat pe C. Baltag prin activitatea sa de mitograf, de savant „care a străbătut istoria culturală a omenirii prin intermediul studiului religiilor". Această întâlnire marcantă a determinat o direcție inedită a căutării de sine a poetului, care nu doar a citit lucrările lui Eliade, ci a și tradus câteva dintre ele, precum *Istoria credințelor și ideilor religioase* sau *Nostalgia originilor* (traduceri profesioniste, competente, ce demonstrează faptul că traducătorul a putut pătrunde în esența ideilor filosofice expuse de Eliade în aceste lucrări). Astfel, „prin mitologie și cunoaștere, căutarea de sine a dezrădăcinatului basarabean a căpătat un sens înalt, iar poezia sa s-a împlinit pe o cu totul altă orbită decât cea de la debut" [6].

Pe lângă elementele mitologice, la Cezar Baltag apare și „ceea ce el numește *pattern de basm*, un simplu motiv de fapt, și nu, cum am crede, o reducție la maximum a schemei lui Propp", subliniază Al. Mușina, menționând că prin „pattern" înțelegem acel moment crucial din basm în care se concentrează o maximă încărcare existențială. Cel mai des este atestat motivul „madonei din dud", care reprezintă fata închisă în copac, sortită să fie salvată și însoțită cu Făt-Frumos [9].

Basmul și folclorul este întâlnit nu doar în motivele literare ale textelor, ci și în trimiterile directe pe care autorul le face în volumele sale, cum ar fi un motto ce deschide secțiunea *Cartea întâia. Nașterea* din volumul *Odihnă în țipăt*:

Mai înainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se
puse pe un plâns de n-a putut nici un vraci să-l împace.

Apoi tăcu și se născu. (Basmele românilor) (din Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte). Trimitere semnificativă, căci poezia acestui volum este narativă, conținând „drame vegetale cu deschideri spre înțelesuri mai înalte". Din același basm, este preluată și tema intersectării vieții cu moartea (temă pregnantă în întreaga creație a poetului), a crizei existențiale în Valea Plângerii și cunoașterii lumii. Toate aceste teme și motive sunt atât de ermetic criptate în versurile volumului, încât sunt abia sesizabile, ceea ce determină cercetătorii să califice acest volum printre cele mai ermetice ale autorului. Încercând să decodifice înțelesurile volumului dat, Carmen-Maria Mecu afirmă că se vede pusă în situația explorării și altor domenii decât cel literar, precum botanica și entomologia. Aici, basmul servește doar ca o cheie, cu care poate fi deschisă fiecare secțiune și contextualizate poeziile din ea, însă descifrarea integrală este posibilă doar îmbinând motivele basmului

cu cele ale fiecărui text în parte. Cercetătoarea ne oferă următoarea interpretare: prima parte, *Naşterea*, valorifică motivele legate de viaţa din Valea Plângerii, „imposibil de acceptat de către fiul de împărat"; următoarea secţiune, *Setea*, prezintă dorinţa de nemurire, specifică tuturor fiinţelor vii, care caută acel loc al vieţii veşnice; iar ultima parte, *Uitarea*, reiterează ideea din finalul basmului: „imposibilitatea întoarcerii la origini, neputinţa regăsirii lumii din care ai plecat în căutarea vieţii fără de moarte".

Această idee, precum şi motivul căutării nemuririi, trecerii timpului, sunt reluate şi în ultimul volum al poetului, *Chemarea numelui*, în versurile:

Ce rămâne din noi
după ce privim bolta alături de o femeie
şi ne trezim uimiţi de atâta linişte împrejur
să fii… să stărui…
aici unde umbra e veşnică. Nimic mai mult decât o
respiraţie în care se unesc
timpul şi lumea,
decât lumina într-o femeie oarbă, nimic mai mult, numai setea
de a stărui în fiinţă [10]. Astfel, ermetismul lui Cezar Baltag se dovedeşte a fi unul total neobişnuit, adaptat unei estetici literare puternic individualizate prin elemente mitice, ezoterice, ludice şi fantastice.

Ceea ce înseamnă detaşarea de politic, de cenzura ideologiei partidului şi regimului, de care Cezar Baltag nu s-a contagiat. Ermetismul său şi metafizica abordată în textele sale s-au dovedit a fi salvatoare pentru spiritul poetului. Acesta a explorat mitologia pentru a se salva pe sine, fapt demonstrat de aceea că el nu s-a iniţiat în „dogme" prin poezia sa, cum a fost în cazul lui Ion Barbu, ci s-a definit pe sine, pornind de la cele cunoscute/descoperite. Al. Muşina observă că temele centrale din lirica lui C. Baltag au o puternică nuanţare individuală, a personalităţii poetului, acestea valorificând experienţele sale precum dragostea, trecerea rapidă a timpului resimţită de el ori dedublarea fiinţei. Lirica sa demonstrează „o fineţe a sentimentului şi a scriiturii, cu un acut sentiment al morţii, care amintesc de Emil Botta", iar „fiinţa sa pare a sta într-o nehotărâre perpetuă, trăirile se consumă în interior, poetul manifestându-se ca o continuă *încordare*" [9]. Ceea ce aduce ermetismul său la un alt nivel, unul intim, personal, care nu înseamnă refuzul lumii din exterior, ci interpretarea lumii din interior – o închidere în sine atât de artistică, încât ar părea că poetul răsfrânge în tropi o lume interioară mult mai bogată decât cea exterioară sie.

Această trecere la alt nivel este văzută de critica literară ca un salt, pe care-l face timp de un deceniu, de la *Comuna de aur* la *Răsfrângeri* (titlu semnificativ metamorfozelor vocii literare a poetului), „spre a se desprinde din mlaştina versificaţiei de propagandă". Amintim versurile cu o slabă aluzie la poezia eminesciană:

Trepte în sânge, trepte adânci,
Trepte spre inima, amforă spartă,
Marea-şi lipeşte pulpa de stânci,
Vântu-şi izbeşte fruntea de poartă. (din *Comuna de aur*)

şi inegalabila poezie din *Răsfrângeri*:

Geloşi pe iarbă, înviind şi iarăşi
murind în ondulări de orient,
şerpii furară umbra amazoanei
şi urma zeului convalescent.

Deasupra creştetului tău, femeie,
greu viscolit de gândul secetos,
ard nările de cal şi ochii logici
ai inorogului incestuos.

Metamorfoza evidentă în poezia lui Cezar Baltag nu este nimic altceva decât o performanţă dobândită pe calea culturii şi literaturii clasice, valorice, evitând impactul propagandei, păstrând ca într-un ou ermetic esenţa poetică a firii sale, a poeziei în genere. Astfel, scriitura sa nu este doar una izvorâtă din inspiraţie, din experienţă, ci şi din măiestrie, talent şi dibăcie de a şlefui cuvântul după forma ideii (şi nu după forma ideologiei, cum s-a vrut).

Ceea ce a urmat după primele două volume, confirmă faptul că Cezar Baltag este un scriitor valoros, un adevărat poet devotat poeziei, eticului, identităţii naţionale şi, nu în ultimul rând, personale. Poezia sa este una „profundă

și tulburătoare", asemănată cu „plutirea liberă a unei creații descătușate care, după ce s-a întors la rădăcinile ei autentice, se pregătește de experiența postmodernă. Experiență pe care, în felul său, și Cezar Baltag o anticipează" [6]. De aceea lirica sa își păstrează, și până astăzi, valoarea etică și estetică, înscriindu-l pe autor în lista poeților greu de înțeles și „imposibil de urmat" [9] (poate că și aceasta ar fi una dintre cauzele popularității reduse a lui Cezar Baltag). Totuși el „rămâne un poet de prim-plan al generației șaizeci, în absența căruia edificiul acesteia (și, în general, evoluția poeziei contemporane) ar fi privat de o dimensiune fundamentală" [6]. Chiar dacă „Baltag este astăzi aproape uitat, în pofida valorii incontestabile a creației sale și a ținutei sale morale din ultimul deceniu ceaușist" [6], acest fapt nu ne poate împiedica să ne trezim într-o bună zi și să începem să-l citim, să discutăm despre el și opera sa, să ne încercăm mintea pentru a o interpreta.

Sechelele trecutului doar așa se vindecă – privindu-le în ochi și vorbind despre ele, dezvățându-ne să mai fim pasivi, versatili și cinici și învățându-ne să purtăm vertical coloana unei atitudini civice corecte.

Referințe bibliografice:

1. Marino, Adrian. *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română*. Iași: Polirom, 1996.

2. Cordoș, Sanda. *În lumea nouă*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2003.

3. Breban, Nicolae. *Spiritul românesc în fața unei dictaturi*. Ediția a IV-a, prefață de Ovidiu Pecican, București: Editura Ideea Europeană, 2006.

4. Crețu, Bogdan. *Cezar Baltag – măștile lui Orfeu* (studiu introductiv) la *Cezar Baltag. Scrieri. Poezie. Eseistică*. Ediție îngrijită de Mihai Papuc. Chișinău: Știința, 2023.

5. Nistor, Viorel. *„Rezistența prin cultură" în spațiul românesc postbelic*. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Ephemerides 2, Anul LIV, 2, Cluj-Napoca, 2009, p. 110-123. Disponibil pe Internet la adresa: http://studia.ubbcluj.ro/download/pdf/478.pdf [Accesat: 14.02.2024]

6. Voncu, Răzvan. *Un poet al căutării de sine: Cezar Baltag*. În: *România literară*, nr. 7/2019. Disponibil pe Internet la adresa: https://romanialiterara.com/2019/03/un-poet-al-cautarii-de-sine-cezar-baltag/ [Accesat: 07.11.2023]

7. Ciobanu, Mircea V. *Cezar Baltag: „Osia știe ceea ce roata nici nu bănuiește"*. În: *Revista Scriptor*. Disponibil pe Internet la adresa: http://editurastiinta.md/cezar-baltag-osia-stie-ceea-ce-roata-nici-nu-banuieste [Accesat: 10.12.2023]

8. Piru, Alexandru. *Poezia românească contemporană, 1950–1975*, București: Editura Eminescu, 1975.

9. Mușina, Alexandru. *Generația '60* (Lucrare de licență) [inedit]. În: *Vatra*, nr.3/ 2014. Disponibil pe Internet la adresa: https://revistavatra.org/2014/04/26/generatia-60-lucrare-de-licenta-inedit/ [Accesat: 22.12.2023]

10. Mecu, Carmen-Maria. *Cezar Baltag. Setea de a fi*. În *Observator cultural*, nr. 1208, 23.05.2024. Disponibil pe Internet la adresa: https://www.observatorcultural.ro/articol/cezar-baltag-setea-de-a-fi/ [Accesat: 18.01.2024].

* Articolul este elaborat în cadrul subprogramului științific 010402 „Cultura și politica în contextul schimbărilor regimurilor politice: de la Basarabia românească la Republica Moldova" (USM, 2024–2027).